

Ks. Waldemar Janiga

Wychowanie do modlitwy za Ojczyznę w katechezie

Bogurodzica, Rota, Boże, coś Polskę, My chcemy Boga, Modlitwa polskiego dziecka, wołanie Ojca Świętego Jana Pawła II „Niech zstąpi Duch Twój” – to kanon patriotycznych modlitw, którymi Polacy prosili o Boże błogosławieństwo dla Ojczyzny, o zachowanie wiary ojców, tradycji i kultury, o wolność i niepodległość, o przemianę ludzkich serc. Najczęściej przyzywali wstawiennictwa Matki Bożej i świętych. I tak się dzieje do dzisiaj. Modlimy się za Ojczyznę, obejmując jej przeszłość, teraźniejszość i przyszłość. Modlitwa ta jest czymś niezwykle ważnym i wartościowym dla Polaków. Dlaczego? Czym jest modlitwa za Ojczyznę? Gdzie są korzenie tej modlitwy? Jaki jest związek patriotyzmu i modlitwy? Jak wychowywać do modlitwy za Ojczyznę w katechezie? To pytania, na które postaram się odpowiedzieć w niniejszym referacie.

1. Rozumienie pojęć

W tytule referatu występują cztery kluczowe terminy: wychowanie, modlitwa, Ojczyzna i katecheza.

Wychowanie oznacza „oddziaływanie starszych osób na młode pokolenie w celu przekazywania określonych wartości moralno – religijnych, kulturowo – patriotycznych i etyczno – obyczajowych”¹. Poruszając to zagadnienie, św. Jan Paweł II w przemówieniu do przedstawicieli UNESCO stwierdził: „W wychowaniu chodzi głównie o to, ażeby człowiek stawał się bardziej człowiekiem – o to, ażeby bardziej *był*, a nie tylko więcej *miał* - ażeby poprzez wszystko, co *ma*, co *posiada*, umiał bardziej i pełniej być człowiekiem – to znaczy ażeby również umiał bardziej *być* nie tylko *z drugimi*, ale także *i dla drugich*”². Celem więc wychowania jest pełnia człowieczeństwa, stawanie się coraz bardziej sobą, coraz bardziej człowiekiem. W kontekście naszego tematu celem wychowania będzie też stawanie się człowiekiem coraz bardziej kochającym

¹ E. Mitek, *Pedagogika dla teologów*, Opole 1996, s. 17.

² Jan Paweł II, *W imię przyszłości kultury*, w: *Wiara i kultura. Dokumenty, przemówienia, homilie*, red. M. Radwan, Rzym – Lublin 1988, s. 58.

Ojczyznę, a do tego przyczynia się mocna więź z Panem Bogiem wypracowana na modlitwie.

Fenomenowi modlitwy nie da się jednoznacznie i wyczerpująco zdefiniować ze względu na wielkość tajemnicy Boga i tajemnicy człowieka. Za *Katechizmem Kościoła Katolickiego* możemy powiedzieć, że jest ona darem Boga, wielką Jego łaską (KKK 2607), ale też odpowiedzią wiary i miłości na darmową obietnicę zbawienia (KKK nr2559), jest „wzniesieniem duszy do Boga albo prośbą skierowaną do Boga o stosowne dobra”; „modlitwa to rozmowa człowieka z Bogiem, Stwórcą i Ojcem (KKK 2558 i 2567); to stawanie przed Bogiem umysłem i sercem, to fascynacja i szacunek.

A czym jest modlitwa za Ojczyznę? To religijna wypowiedź skierowana do Pana Boga, Trójcy Przenajświętszej, Chrystusa, Matki Bożej i świętych. Treść tej wypowiedzi obejmuje oprócz spraw osobistych, kwestie życia publicznego, życia narodu i państwa³. „Wyraża zatem autentyczne potrzeby ludzi, ich wewnętrzną postawę, zaufanie Bogu. Jest też przejawem tęsknoty za dobrem, pięknem, czystością, za pokojem i sprawiedliwością. Taka modlitwa była i często jest dzisiaj rozmową z bliskimi sobie osobami w sytuacji zagrożenia życia, wartości naczelnych, utraty zdrowia bliskich i znajomych. Jest zatem pojęciem religijnym, mającym u nas jednocześnie znaczenie historyczne i współczesne”⁴.

Modlitwa za Ojczyznę to także przejęcie się rzeczywistością Ojczyzny. Tę rzeczywistość wyczerpująco opisał Jan Paweł II w książce *Pamięć i tożsamość*. Papież stwierdził: „Wyraz „ojczyzna” łączy się z pojęciem i rzeczywistością ojca (...) jest to samo, co ojcowizna, czyli zasób dóbr, które otrzymaliśmy w dziedzictwie po ojcach. To znaczące, że wielokrotnie mówi się też „ojczyzna-matka”. Wiemy z własnego doświadczenia, w jakim stopniu przekaz dziedzictwa duchowego dokonuje się za pośrednictwem matek. Ojczyzna jest to więc dziedzictwo, a równocześnie jest to wynikający z tego dziedzictwa stan posiadania – w tym również ziemi, terytorium, ale jeszcze bardziej wartości i treści duchowych, jakie składają się na kulturę narodu(...)Nauczanie Chrystusa zawiera w sobie najgłębsze elementy teologicznej wizji

³ Por. P. Gach, *Otwórz twój skarbiec. Antologia modlitw za Ojczyznę*, Kraków 1995, s. 6.

⁴ Tamże.

ojczyzny jak i kultury. (...) Chrystus mówi : wyszedłem od Ojca i przyszedłem na świat (J.16,28). To przyjście dokonało się za pośrednictwem Niewiasty, Matki. Dziedzictwo Ojca Przedwiecznego zostało przeprowadzone w istotnym sensie przez serce Maryi i tak dopełnione tym wszystkim, co niezwykły geniusz kobiecy Matki mógł wnieść w Chrystusową ojcowiznę (...) Ewangelia więc nadała nowe znaczenie pojęciu ojczyzny. Ojczyzna w swoim pierwotnym sensie oznacza to, co odziedziczyliśmy po swoich ojcach i matkach. (...) Chrystus mówi : „wyszedłem od Ojca, przyszedłem na świat, znowu opuszczam świat i idę do Ojca. To odejście Chrystusa do Ojca oznacza zapoczątkowanie nowej ojczyzny w dziejach wszystkich ojczyzn i wszystkich ludzi.(...) Odejście Chrystusa otwarło pojęcie ojczyzny w kierunku eschatologii i wieczności, ale bynajmniej nie odebrało niczego jego treści doczesnej. Wiemy z doświadczenia, chociażby na podstawie polskich dziejów, na ile inspiracja wiecznej ojczyzny zrodziła gotowość służenia ojczyźnie doczesnej, wyzwała w obywatelach gotowość do wszelakich poświęceń dla niej – poświęceń niejednokrotnie heroiczych. Święci, których Kościół wyniósł na ołtarze w ciągu dziejów, a zwłaszcza w ostatnich stuleciach, świadczą o tym w sposób szczególnie wymowny⁵.

Ten wywód to coś więcej niż tylko definicja pojęcia ojczyzny. To przede wszystkim wezwanie do kształtowania miłości Ojczyzny zakorzenionej w chrześcijaństwie, w Ewangelii, w życiu Kościoła. nawiązujące do tego, co w polskiej tradycji, kulturze i historii najbardziej wartościowe.

Mówiąc o katechezie w niniejszym przedłożeniu, mamy na myśli katechezę szkolną i parafialną, choć z punktu widzenia wychowania patriotycznego i wychowania do modlitwy za Ojczyznę, to katecheza rodzinna winna odgrywać zasadniczą rolę⁶.

⁵ Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość*, Kraków 2005, s. 66-69.

⁶ Polskie *Dyrektorium katechetyczne* przypomina przesłanie Jana Pawła II z Familiaris consortio (FC 60), że nauczanie modlitwy jest szczególnym obowiązkiem rodziców katolickich. Wywiązanie się z tych obowiązków przez rodziców prowadzi do tego, że praktyka modlitwy rodzinnej łączy modlitwę Kościoła z modlitwą prywatną wiernych (FC 61). Katecheza szkolna, poza wprowadzeniem w praktykę modlitwy wspólnej, powinna przekazywać wiedzę na temat modlitwy, ukazywać jej sens w kontekście całego depozytu wiary. Natomiast duszpasterstwo katechetyczne w parafii – przez katechezę parafialną i funkcjonujące w niej grupy modlitewne – winno wtajemniczać w modlitwę wspólnoty Kościoła. W realizacji tego celu należy wykorzystywać sprawdzone formy pobożności ludowej, do których wierni są szczególnie przywiązani (PDK 27).

Wychowanie do modlitwy za Ojczyznę w katechezie stawia sobie za cel rozbudzenie życia modlitwy przez ukazanie jej sensu. Dlaczego to jest tak ważne? Dzisiaj w wielu domach ludzi ochrzczonych zanikła praktyka modlitwy, a jeszcze inni nie rozumieją jej sensu i nie odczuwają potrzeby modlenia się w ogóle. Papież Jan Paweł II zachęcał do modlitwy, mówiąc, że rezygnacja z niej wynika często z nieumiejętności modlenia się. A jeśli jest tak naprawdę, to wtedy nauka jest tym bardziej konieczna⁷. Katecheza w każdej ze swoich form może i powinna prowadzić do kontaktu z Bogiem, czyli nauczać modlitwy i wdrażać do jej praktykowania. „Bez modlitwy nie ma prawdziwego i autentycznego życia chrześcijańskiego. Kiedy katecheza jest przeniknięta klimatem modlitwy, wtedy praktykowanie całego życia chrześcijańskiego osiąga swoją głębię” (PDK 27). Dodajmy – bez modlitwy nie ma prawdziwego patriotyzmu zakotwiczonego w polskość.

2. Inspiracje biblijne

Wezwanie do modlitwy za Ojczyznę odnajdujemy zarówno na kartach Starego Testamentu, jak i Nowego Testamentu. W *Psalmie 137* czytamy:

1 Nad rzekami Babilonu –
tam myśmy siedzieli i płakali,
kiedyśmy wspominali Syjon.

2 Na topolach tamtej krainy
zawiesiliśmy nasze harfy.

3 Bo tam żądali od nas
pieśni ci, którzy nas uprowadzili,
pieśni radości ci, którzy nas uciskali:

„Zaśpiewajcie nam
jakaś z pieśni syjońskich!”

4 Jakże możemy śpiewać
pieśń Pańską
w obcej krainie?

⁷ Por. Jan Paweł II, *Anioł Pański z papieżem Janem Pawłem II*, red. S. Dziwisz, J. Kowalczyk, T. Rakoczy, Watykan 1982, s.255.

5 Jeruzalem, jeśli zapomnę o tobie,
niech uschnie moja prawica!

6 Niech język mi przyschnie do podniebienia,
jeśli nie będę pamiętał o tobie,
jeśli nie postawię Jeruzalem
ponad największą moją radość.

Ten psalm to jest pieśń pobożnego Izraelity, który świadomy swojej winy, grzeszności i sprawiedliwego wyroku Bożego wyraża tęsknotę za utraconą Ojczyzną i za wszystkim, co się z nią wiąże. Więcej – ten pobożny Izraelita prosi o odwrócenie tej sytuacji, czyli o interwencję Boga, aby naród mógł wrócić do ojczyzny. W imię tej miłości jest w stanie wyrazić zgodę na wiele poświęceń, nawet tych dotyczących własnego zdrowia i życia.

Ważnym tekstem biblijnym wzywającym do modlitwy za ojczyznę jest perykopa ewangeliczna opisująca płacz Pana Jezusa nad Jerozolimą: „Gdy Jezus był już blisko Jerozolimy, na widok miasta zapłakał nad nim i rzekł: O gdybyś i ty poznało w ten dzień to, co służy pokojowi. Ale teraz zostało to zakryte przed twoimi oczami. Bo przyjdą na ciebie dni, gdy twoi nieprzyjaciele otoczą cię wałem, oblegną cię i ścisną zewsząd. Powalą na ziemię ciebie i twoje dzieci z tobą i nie zostawią w tobie kamienia na kamieniu za to, żeś nie rozpoznało czasu twojego nawiedzenia” (Łk 19,41-44). Bóg ustami Pana Jezusa wyraża opiekę nad Świętym Miastem, a jednocześnie ubolewa nad obojętnością mieszkańców Jerozolimy na Jego miłość. Pan Bóg robi wszystko, aby miasto ocalić, a mieszkańcy tego miasta swoją grzesznością, obojętnością, nie pozwalają na to. I dlatego Pan Jezus płacze. To jest Jego żarliwa modlitwa. Pan Jezus bardzo podobnie zachowa się w Wielki Piątek, gdy powie do użalających się nad Jego krzywdą i płaczących kobiet: „Nie płaczcie nade Mną, płaczcie raczej nad sobą i nad waszymi dziećmi”. Te dwie perykopy są dobrym komentarzem do drugiego z błogosławieństw: „Błogosławieni, którzy płaczą, albowiem oni będą pocieszeni”. Błogosławiony jest płacz nad moimi własnymi grzechami i nad grzechami moich bliźnich, jeśli ten płacz prowadzi do mojego nawrócenia, jeśli pobudza mnie do

modlitwy za współbraci i do pomocy im⁸. Jeśli się tak dzieje, to i rzeczywistość Ojczyzny zostaje ubogacona.

Św. Paweł w *Liście do Tymoteusza* (1 Tm 2,1-2) wzywa do modlitwy za rządzącymi. Z uniwersalnej modlitwy za wszystkich ludzi apostoł wyodrębnia modlitwę za „królów i za wszystkich sprawujących władzę” (w. 2a). Termin „królowie” ma znaczenie ogólne. Natomiast określenie „wszyscy sprawujący władzę” dotyczy osób, które posiadają jakieś zwierzchnictwo nad innymi. Obowiązkiem ludzi wierzących w Chrystusa jest wspieranie rządzących przez modlitwę, bez względu na ich światopogląd religijny⁹. Tej modlitwie towarzyszy jednak głębsza motywacja. Otóż chrześcijanie, modląc się za sprawującymi władzę, mają świadomość, że to Pan Bóg kieruje ich sercami i może je odmienić, aby ich rządy stały się prawdziwie służebne i podniosły jakość życia obywateli¹⁰.

Przytoczone teksty biblijne zachęcają do modlitwy za Ojczyznę, ukazują też modlitwę jako ogromną szansę na odkrycie działania Boga w życiu człowieka, przypominają, że inicjatorem modlitwy jest Bóg. Musimy również pamiętać, że Jezus Chrystus jest wzorem modlitwy dla chrześcijanina i że źródłem życia modlitewnego powinno być nade wszystko Słowo Boże.

3. Historia poucza

W Polsce praktyka modlitwy za Ojczyznę ma długą i ugruntowaną tradycję. Początki tej tradycji sięgają roku 966 – Chrztu Polski, a zatem początków polskiej państwowości. „Kościół (...) przekazując elitom i całemu ludowi formację chrześcijańską, wywarł olbrzymi wpływ na polską tożsamość i kulturę. To wielkie dziedzictwo duchowe i uniwersalne wartości ewangeliczne już od 1050 lat towarzyszą nam, Polakom, w drodze przez dzieje”¹¹. Do tego dziedzictwa duchowego należy wiara

⁸ <https://www.teologiapolityczna.pl/17-listopada-2011-komentarz-ojca-jacka-salija>

⁹ S. Hareźga, *Odpowiedzialność za państwo w nauczaniu św. Pawła*, w: *In persona christi. Księga na 80-lecie Księdza Profesora Czesława s. Bartnika*, t. 1, red. K. Gózdź, Lublin 2009, s. 114.

¹⁰ Tamże.

¹¹ Andrzej Duda Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, *Wstęp do książki: K. Ożóg, 966. Chrzest Polski*, Kraków 2016, s. 7.

katolicka i patriotyzm oraz wynikająca z tych wartości modlitwa za Ojczyznę, mająca wiele wątków i form.

Przyjrzyjmy się pod tym kątem wybranym kartom historii. Król Władysław Jagiełło ze swoim otoczeniem modlił się przed bitwą pod Grunwaldem i odniósł zwycięstwo nad Krzyżakami. „Odprawił nie jedną, jak zwykle, ale dwie Msze święte, podczas gdy jego olbrzymia armia formowała zaplanowany szyk do walki”¹².

1 kwietnia 1656 r. król Jan Kazimierz, w obliczu najazdu szwedzkiego, wołał do Maryi: „Wielka Boga Człowieka Matko, Najświętsza Dziewico. Ja, Jan Kazimierz, za zmiłowaniem Syna Twojego, Króla królów, a Pana mego i Twoim miłosierdziem król, do Najświętszych stóp Twoich przypadłszy, Ciebie dziś za Patronkę moją i za Królową państw moich obieram. Tak samego siebie, jak i moje Królestwo polskie, księstwo litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, żmudzkie, inflanckie, smoleńskie, czernichowskie oraz wojsko obu narodów i wszystkie moje ludy Twojej osobliwej opiece i obronie polecam, Twej pomocy i zlitowania w tym klęsk pełnym i opłakanym Królestwa mego stanie przeciw nieprzyjaciołom rzymskiego Kościoła pokornie przyzywam. A ponieważ nadzwyczajnymi dobrodziejstwami Twymi zniewolony pałam wraz z narodem moim, nowym a żarliwym pragnieniem poświęcenia się Twej służbie, przyrzekam przeto, tak moim, jak senatorów i ludów moich imieniem, Tobie i Twojemu Synowi, Panu naszemu Jezusowi Chrystusowi, że po wszystkich ziemiach Królestwa mego cześć i nabożeństwo ku Tobie rozszerzać będę. Obiecuję wreszcie i ślubuję, że kiedy za przepotężnym pośrednictwem Twoim i Syna Twego wielkim zmiłowaniem, nad wrogami, a szczególnie nad Szwedem odniosę zwycięstwo, będę się starał u Stolicy Apostolskiej, aby na podziękowanie Tobie i Twemu Synowi dzień ten corocznie i uroczyście, i to po wieczne czasy, był święcony oraz dołożył trudu wraz z biskupami Królestwa, aby to, co przyrzekam, przez ludy moje wypełnione zostało”¹³. Pan Bóg pobłogosławił Polsce, potop szwedzki nie zalał Ojczyzny. Wstawiennictwo Pani Jasnogórskiej sprawiło, że po kilku wiekach Jan Paweł II mógł powiedzieć, że „tu zawsze byliśmy wolni”.

¹² A. Nowak, *Dzieje Polski*, t. 3, 1340-1468 *Królestwo zwycięskiego orła*, Kraków 2017, s. 263.

¹³ <http://centrumzawierzenia.jasnagora.pl/2015/05/sluby-krola-jana-kazimierza/>.

Król Jan III Sobieski w 1683 roku modlił się przed decydującą bitwą pod Wiedniem i zwyciężając Turków, ratuje Europę przed zalewem islamu. Feliks Koneczny pisał: „Jeżeli w pochodzie pod Wiedeń odprawiała się niemal codziennie Msza św., a król przystępował przez ten czas sześć razy do Sakramentów św., toć trzeba sobie wyobrazić całe rzesze naśladowujące przykład wodza”¹⁴.

W czasach zaborów wiara i modlitwa za Ojczyznę były kluczem do zachowania tożsamości narodowej. Droga do odzyskania niepodległości i „suwerennego państwa wiodła nie tylko poprzez walkę zbrojną, starania polityczne, dyplomatyczne i pracę kilku pokoleń Polaków, ale przede wszystkim przez miłość do Boga i bliźniego, wytrwałą wiarę oraz modlitwę”¹⁵. Aspiracje narodowe dosadnie wyraził Alojzy Feliński w utworze „Do Boga”. Pomimo zakazów rozpowszechniania ze strony państw zaborczych śpiewany był przez Polaków jako hymn, ze znamienym refrenem:

„Przed Twe ołtarze zanosim błaganie,
Naszą Ojczyznę racz nam wrócić Panie!”¹⁶

Modlitwy za Ojczyznę prowadzili kapelani konfederatów barskich, insurekcji kościuszkowskiej, powstania listopadowego, styczniowego, warszawskiego czy wojsk formowanych na obczyźnie. Dla tych żołnierzy odprawiano polowe Msze święte i specjalne modlitwy tam, gdzie przygotowywali się do walki i gdzie walczyli, w szpitalach, na postojach i biwakach¹⁷. „Również polscy emigranci i zesłańcy organizowali tam, gdzie mogli, modlitwy za Ojczyznę, wieczory pieśni patriotycznych. Na emigracji, w bardzo rozmaitych okolicznościach powstawały często nowe modlitwy, żarliwe strofy i wezwania o pomoc do Boga Wszechmogącego, do Jezusa i Jego Matki. (...) Troska o Ojczyznę i dom rodzinny uwidoczniła się również w nauczaniu Kościoła katolickiego. Modlono się w intencji Ojczyzny i za nią poległych przed krzyżami i kapliczkami wzniesionymi przy drogach, w lasach, na mogiłach i na cmentarzach, we

¹⁴ F. Koneczny, *Z dziejów Polski*, Lublin 2002, s. 83.

¹⁵ <https://episkopat.pl/list-pasterski-episkopatu-polski-z-okazji-100-rocznicy-odzyskania-przez-polske-niepodleglosci/>

¹⁶ P. Gach, *Modlitwy za Ojczyznę w okresie porozbiorowym*, w: *Wychowanie do patriotyzmu*, red. W. Janiga, Przemyśl-Rzeszów 2005, s. 198.

¹⁷ Tamże, 195.

dworach i w kurnych chatach”¹⁸. „W ten sposób Naród Polski mocno wyraził w formie religijnej wolę suwerennego istnienia”¹⁹.

Cała Polska modliła się o zwycięstwo w Bitwie Warszawskiej w 1920 roku, czyli o „Cud nad Wisłą”. Modlitwa towarzyszyła nam w czasie II wojny światowej i w mrocznych czasach komunizmu. Prymas Tysiąclecia kard. Stefan Wyszyński 26 sierpnia 1956 r., wołał: „Wielka Boga Człowieka Matko! Bogurodzico Dziewico, Bogiem sławiona Maryjo! Królowo świata i Polski Królowo! Gdy upływają trzy wieki od radosnego dnia, w którym zostałam Królową Polski, oto my, dzieci Narodu polskiego i Twoje dzieci, krew z krwi Przodków naszych, stajemy znów przed Tobą, pełni tych samych uczuć miłości i nadziei, jakie ożywiały ongiś Ojców naszych. (...) Królowo Polski! Odnawiamy dziś śluby Przodków naszych (...). Wzywamy pokornie pomocy i miłosierdzia w walce o dochowanie wierności Bogu, Krzyżowi i Ewangelii, Kościołowi świętemu i jego Pasterzom, Ojczyźnie naszej świętej, chrześcijańskiej przedniej straży, poświęconej Twojemu Sercu Niepokalanemu i Sercu Syna Twego. Pomnij, Matko Dziewico, przed obliczem Boga, na oddany Tobie Naród, który pragnie nadal pozostać Królestwem Twoim, pod opieką najlepszego Ojca wszystkich narodów ziemi. Przyrzekamy uczynić wszystko, co leży w naszej mocy, aby Polska była rzeczywistym królestwem Twoim i Twojego Syna, poddanym całkowicie pod Twoje panowanie, w życiu naszym osobistym, rodzinnym, narodowym i społecznym”²⁰.

Wielką narodową modlitwą były również pielgrzymki Jana Pawła II do Polski. W pamięci zachowujemy słowa modlitwy z pielgrzymowania do Ojczyzny w 1979 r. – które były żarliwym wołaniem do Ducha Świętego, by zstąpił i odnowił polską ziemię oraz wielkiego bierzmowania dziejów Polski dokonanego w Krakowie. Treści te przeniknęły naszą polską duszę i pogłębiły świadomość, że to „Kościół przyniósł Polsce Chrystusa, to znaczy klucz do rozumienia tej wielkiej i podstawowej rzeczywistości,

¹⁸ Tamże, s. 195-196.

¹⁹ <https://episkopat.pl/list-pasterski-episkopatu-polski-z-okazji-100-rocznicy-odzyskania-przez-polske-niepodleglosci/>

²⁰ <http://centrumzawierzenia.jasnagora.pl/2015/05/jasnogorskie-sluby-narodu-polskiego/>

jaką jest człowiek. Człowieka bowiem nie można do końca zrozumieć bez Chrystusa”²¹. Na zakończenie jubileuszu 600 - lecia obecności obrazu Czarnej Madonny na Jasnej Górze Ojciec Święty powiedział: „Tutaj zawsze byliśmy wolni. Trudno inaczej wyrazić, czym stał się Obraz Królowej Polski dla wszystkich Polaków w czasie, kiedy ich Ojczyzna została wymazana z mapy Europy jako niepodległe państwo. (...) O Jasną Górę opierała się nadzieja Narodu oraz wytrwałe dążenie do odzyskania niepodległości wyrażane w tych słowach „przed Twoje ołtarze zanosim błaganie, Ojczyznę wolną racz nam wrócić Panie(...) O Matko i Pani Jasnogórska pragnę (...) zawierzyć Tobie jeszcze raz mój Naród”²²”. To dlatego mówimy, że Jasna Góra jest sercem i sanktuarium narodu polskiego, „ołtarzem i konfesjonalem Ojczyzny”²³, że jest najpiękniejszą i najważniejszą szkołą modlitwy dla Polaków.

Dzisiaj także Polacy potrafią się mobilizować do żarliwej modlitwy w intencji Ojczyzny. Przykładem jest „Różaniec do Granic”. To wielkie wydarzenie religijne przeżywaliśmy w naszej Ojczyźnie w pierwszą sobotę października 2017 roku. W ponad 300 kościołach stacyjnych, położonych wzdłuż całej granicy Polski, od wybrzeża, przez tereny wschodnie i południe aż po granicę zachodnią, wierni uczestniczyli w Eucharystii i adorowali Najświętszy Sakrament, a potem w tzw. „strefach modlitwy” odmówili modlitwę różańcową za Polskę i za świat – w intencji polskich rodzin, w intencji pokoju w naszej Ojczyźnie i na całym świecie.

4. Wskazania katechetyczne

Kościół w swojej działalności pedagogicznej i katechetycznej zawsze zwracał uwagę na konieczność wychowania do modlitwy i wskazywał na najważniejsze wzory

²¹ Jan Paweł II, *Homilia w czasie Mszy św. na Placu Zwycięstwa*, Warszawa 2.06.1979, w: Jan Paweł II, *Pielgrzymki do Ojczyzny*, Kraków 1999, s. 22-23.

²² Jan Paweł II, *Tyś wielką chlubą naszego narodu*, w: Jan Paweł II, *Pokój tobie, Polsko! Ojczyzno moja!*, Watykan 1983, s. 92.

²³ Jan Paweł II, *Homilia w czasie liturgii słowa*, Częstochowa, 4.06.1997 r., w: Jan Paweł II, *Dzieła zebrane*, t. IX, Kraków 2008, s. 711.

modlitwy, przede wszystkim na Osobę Jezusa Chrystusa, Matkę Najświętszą, wielkie postacie biblijne, świętych i błogosławionych. W wychowaniu do modlitwy za Ojczyznę wskazywano również na bohaterów narodowych. Ważnym wyrazem troski Kościoła o formację młodego pokolenia w duchu modlitwy są treści programowe zawarte, zarówno w *Podstawie programowej katechezy*, jak i w *Programie nauczania religii*. Spójrzmy więc na najważniejsze wskazania katechetyczne w rozważanym przez nas obszarze tematycznym.

4.1 W dokumentach Kościoła

Należy przyjąć proste założenie, że wskazania zawarte w nauczaniu Kościoła na temat modlitwy w ogóle, dotyczą również modlitwy za Ojczyznę. W *Konstytucji o liturgii świętej* zaznaczono, że chrześcijanin powołany jest do modlitwy wspólnej, ale powinien także docenić wartość modlitwy osobistej, która winna trwać nieustannie (por. 1 Tes 5,17; por. KL 12). Podobny zapis odnajdujemy w *Ogólnej instrukcji katechetycznej*, gdzie podkreślono, że katecheza ma za zadanie wychowywać wiernych do rozważania Bożego Słowa we wspólnocie i do modlitwy prywatnej (por. OIK 25). Do ostatecznego celu katechezy, którym „jest doprowadzenie osoby nie tylko do spotkania z Jezusem, ale do zjednoczenia, a nawet do głębokiej z Nim zażyłości” (DOK 80; CT 5; Por. KKK 426; AG 14), prowadzimy przez realizację sześciu podstawowych zadań: rozwijanie poznania wiary, wychowanie liturgiczne, formacja moralna, nauczanie modlitwy, wychowanie do życia wspólnotowego, wprowadzenie do misji (DOK 85-86).

Kościół, jak można zauważyć, wyznaczył katechezie specjalne zadanie formacji modlitewnej, a zatem i zadanie nauczania i wychowania do modlitwy za Ojczyznę. Koreluje ono z zadaniem wychowania do życia wspólnotowego – w rodzinie, Kościele i wspólnocie narodu. Nie ma bowiem rozwijania wiary bez praktykowania modlitwy i życia we wspólnocie, nie ma również liturgii, odpowiedzialności za misję i formacji moralnej, zwłaszcza kształtowania sumienia, bez modlitwy i odniesień do podstawowych wspólnot naszego codziennego życia. A zatem pełne wychowanie do modlitwy za Ojczyznę, z perspektywy katechetycznej, możliwe jest wówczas, gdy,

realizując treść tych zadań, będziemy prowadzić katechizowanych do głębokiej wiary w Pana Boga. Tu bowiem zachodzi prosta prawidłowość: im głębsza wiara w Boga, tym większa miłość do Ojczyzny i naturalna potrzeba modlitwy w jej intencji.

4.2 W programowaniu katechetycznym

W *Podstawie programowej katechezy*, aktualnie obowiązującej jak i nowej, zatwierdzonej przez Episkopat Polski w czerwcu 2018 r., która wchodzi w życie 1 września 2019 r., znajdują się treści na każdym etapie edukacyjnym, od przedszkola aż po liceum, które mogą stanowić znakomitą okazję do modlitwy za Ojczyznę. Treści te zostały uszczegółowione w *Programie nauczania religii*.

Przyjrzyjmy się propozycjom programowym w szkole średniej. Lekcje religii dla klasy I licealnej wiążą się ze świadectwem wiary dawanym Chrystusowi w Kościele. „By móc świadczyć o Jezusie Chrystusie w świecie i rodzinie, trzeba najpierw odnaleźć swoje miejsce, miejsce świadka Chrystusa w Kościele” (PNR s. 141). *Program nauczania religii* w klasie I zaczyna się od postawienia egzystencjalnego pytania: Kim jestem? (dział 1). Dalej program odnosi się do zagadnienia wyznania wiary w Boga Trójjedynego (dział 2) i zagadnienia Kościoła jako Ludu Bożego oraz działającego w nim Jezusa Chrystusa (dział 3). W dwóch kolejnych działach przybliża się młodemu człowiekowi zasady działania moralnego, których powinien poszukiwać (dział 4) i sposoby rozmowy z Bogiem - modlitwy (dział 5) (PNR s. 141). W następnych klasach liceum i w klasie III technikum *Program nauczania religii*, podobnie jak w klasie pierwszej, został rozpisany szczegółowo z uwzględnieniem akcentów modlitewnych i patriotycznych adekwatnych do zaplanowanych realizacji treści (PNR s. 151- 206).

W nowym programie nauczania religii w szkole ponadpodstawowej akcent położono na wychowanie do dorosłości chrześcijańskiej, pogłębienie znajomości Biblii i Tradycji, apologię wiary, kształtowanie tożsamości eklezjalnej i przygotowanie do działań apostoelskich. I również tutaj stworzono wiele możliwości poruszania kwestii i spraw związanych z życiem Ojczyzny i z modlitwą za Ojczyznę. A oto wybrane obszary programowe: narodziny katolickiej nauki społecznej, nauczanie II Soboru Watykańskiego, posoborowe nauczanie papieskie, zwłaszcza św. Jana Pawła II, Kościół w życiu narodu polskiego (chrzest Polski, rola działalności i kultu św. Wojciecha i św. Stanisława; chrześcijaństwo czasów jagiellońskich, św. Jadwiga Królowa; Polska

krajem tolerancji religijnej; wkład Kościoła w rozwój nauki, szkolnictwa, proces wychowawczy, opieki społecznej), najważniejsze fakty i postaci z historii Kościoła w Polsce w okresie niewoli narodowej oraz w XX wieku.

4.3 W posłudze katechetyczno-duszpasterskiej

Nasze codzienne modlitwy zdominowała modlitwa prośby (ok. 75%). Łatwo modlimy się o zdrowie, zdanie matury, dostanie się na studia, dobrą żonę, dobrego męża, dobrą pracę – do tego nie musimy się zachęcać. Co zrobić, żeby katechizowani modlili się za Ojczyznę? Na co położyć nacisk w procesie formacyjnym? Mówiąc najogólniej, przede wszystkim trzeba rozbudzić miłość do Ojczyzny. Jeżeli Ojczyzna będzie czymś wartościowym, to będzie i modlitwa w jej intencji. A zatem najpierw wychowujemy do patriotyzmu i zaszczepiamy patriotyzm w kolejnych pokoleniach. Z miłości do Ojczyzny zrodzi się potrzeba modlitwy.

W procesie katechetycznym powinniśmy więc pomagać dzieciom i młodzieży we właściwym rozumieniu patriotyzmu, czyli w coraz dojrzalszym odkrywaniu istoty patriotyzmu. Warto więc sięgnąć do dokumentu Konferencji Episkopatu Polski pt. *Chrześcijański kształt patriotyzmu*, gdzie stwierdzono, że „patriotyzm jest głęboko wpisany w uniwersalny nakaz miłości bliźniego. Międzypokoleniowa solidarność, odpowiedzialność za los najsłabszych, codzienna obywatelska uczciwość, gotowość służby i poświęcenia na rzecz dobra wspólnego, które ściśle łączą się z patriotyzmem, są zarazem realizacją orędzia zawartego w Ewangelii”²⁴. Dlatego Jan Paweł II przypomniał nam, że patriotyzm wchodzi w zakres czwartego przykazania Bożego, które zobowiązuje do tego, aby czcić ojca i matkę. „Patriotyzm oznacza umiłowanie tego, co ojczyste: umiłowanie historii, tradycji, języka czy samego krajobrazu ojczystego. Jest to miłość, która obejmuje również dzieła rodaków i owoce ich geniuszu. Próbą dla tego umiłowania staje się każde zagrożenie tego dobra, jakim jest ojczyzna. Nasze dzieje uczą, że Polacy byli zawsze zdolni do wielkich ofiar dla zachowania tego

²⁴ Konferencja Episkopatu Polski, *Chrześcijański kształt patriotyzmu*, Warszawa 2017, s. 7.

dobra albo też dla jego odzyskania”²⁵. To są wartości i zachowania świadczące o miłości Ojczyzny, które są „konkretyzacją uniwersalnego nakazu miłości Boga i człowieka”²⁶.

W tym kontekście ważnym zadaniem jest też nauka krytycznej oceny postaw skrajnych takich jak: nacjonalizm, kosmopolityzm, szowinizm czy wszelkiego rodzaju fundamentalizm. Powinniśmy podkreślać, że „(...)polskość to w gruncie rzeczy wielość i pluralizm, a nie ciasnota i zamknięcie”²⁷, a zatem „potrzebny jest w naszej ojczyźnie dobrze nam znany z historii patriotyzm otwarty na solidarną współpracę z innymi narodami i oparty na szacunku dla innych kultur i języków. Patriotyzm bez przemocy i pogardy. Patriotyzm wrażliwy także na cierpienie i krzywdę, która dotyka innych ludzi i inne narody”²⁸.

W trakcie zajęć katechetycznych kluczowe jest dążenie do kształtowania postawy modlitewnej, która jest życiem sprawami Ojczyzny. Postawa ta winna być efektem odczytania znaków czasu, przejęcia się sytuacją, tym co się dzieje w Ojczyźnie. To jest pokorne przyjęcie do wiadomości, że Bóg mówi do mnie przez historię toczących się wydarzeń, a ja przyjmuję Ojczyznę ze sprawami trudnymi, z jej cieniami, grzechami, ale i z jej blaskami. To również oznacza, że nigdy nie obrażam się na swoją Ojczyznę, a wierzę, że Pan Bóg dopuszcza trudne doświadczenia, byśmy mieli okazje do przemyślenia i nawrócenia. To także pokorne spojrzenie, że sami nie poradzimy sobie w niektórych sytuacjach i potrzebujemy Bożej pomocy. Ktoś, kto żyje Ojczyzną z całą rzeczywistością i z całą złożonością problemów, przeżywa Ojczyznę, jej sukcesy i porażki, staje się patriotą a jego modlitwa za Ojczyznę to pełne poświęcenia codzienne życie dla Ojczyzny. To nie jest okolicznościowa modlitwa, ale stała modlitwa, pulsująca w sercu treściami z wiersza Karola Wojtyły „Myśląc Ojczyzna”. Modlitwa ta pomaga w zdrowym patrzeniu na sprawy Ojczyzny.

Na potrzebę kształtowania postawy modlitewnej, która polega na przejęciu się sprawami Ojczyzny wskazują wzory osobowe. Stąd też, zarówno w katechezie szkolnej,

²⁵ Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość*, s.

²⁶ Konferencja Episkopatu Polski, *Chrześcijański kształt patriotyzmu*, s. 7.

²⁷ Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość*, s.

²⁸ Konferencja Episkopatu Polski, *Chrześcijański kształt patriotyzmu*, s. 10.

jak i parafialnej należy ukazywać te wzory jako nauczycieli patriotyzmu i wychowawców do modlitwy za Ojczyznę. Ich wiara była autentyczna ponieważ mieli stały kontakt z Panem Bogiem. Życie świadków wiary wypełnione było modlitwą i stałą troską o uświęcanie siebie i innych. Dlatego uczą nas umiłowania modlitwy wskazując na jej ogromną moc i drogę, która prowadzi do miłości Pana Boga, zachowywania honoru i umiłowania Ojczyzny. Uwrażliwiają nas również na potrzebę stałej modlitwy w intencji Ojczyzny, jak św. Jan Paweł II, który codziennie odmawiał Litanię Narodu Polskiego. Warto zachęcić uczniów, aby modlili się w sprawach naszej Ojczyzny, wzywając wstawiennictwa ważnych dla Polski świętych, a przede wszystkim Matki Bożej, której opieka nigdy nas nie zawiodła.

W procesie katechetycznym, jak można wyczytać w podstawach programowych, jest miejsce dla wybitnych postaci, które są bohaterami narodu polskiego. Do nich należy Rotmistrz Witold Pilecki, Danuta Siedzikówna „Inka”, Zygmunt Szyndzielnicki „Łupaszka”, Zagończyk czy inni Żołnierze Wyklęci. Ich życie i heroiczne postawy są dla młodych ludzi lekcją, nie tylko wartą zapamiętania, ale nade wszystko motywującą do naśladowania i do modlitwy. Zresztą zawsze warto poruszać problematykę patriotyczną, wskazując na bohaterów, którzy dla Ojczyzny byli w stanie ponieść śmierć czy wiele cierpieć.

Ważnym czynnikiem w procesie wychowania do modlitwy za Ojczyznę są katechezy programowe poświęcone wprost tej tematyce czy patriotyzmowi bądź tematy z nim skorelowane. Począwszy od przedszkola, poprzez wszystkie etapy edukacyjne aż po katechezę dorosłych, należy wykorzystywać przekazywane treści, sytuacje, okoliczności, aby uczyć patriotyzmu i modlić się w intencji Ojczyzny²⁹. „Ważne jest też zatem, aby w polskiej szkole młodzi Polacy, nie tylko przyswajali sobie wiedzę na temat ojczyzny, lecz coraz bardziej uczyli się również tego, gdzie szukać wartościowych źródeł informacji, jak rozpoznawać prawdziwe autorytety i wartości, jak z szacunkiem dla wielkiego narodowego dorobku, samodzielnie budować prawdziwy obraz polskiej

²⁹ Por. W. Janiga, *Patriotyzm w katechezie*, w: *Wychowanie patriotyczne*, red. W. Janiga, M. Grendus, Przemyśl 2005, s. 55.

kultury, historii, życia publicznego i wyzwań jakie stają przed Polską, jak być twórczym i kreatywnym, aby dzięki temu w życiu dorosłym aktywnie służyć ojczyźnie”³⁰.

Konieczną pomocą w przygotowywaniu tych katechez i spotkań są: *Biblia*, *Katechizm Kościoła katolickiego*, podręczniki metodyczne i katechizmy do nauczania religii, literatura przedmiotu, przede wszystkim książki historyczne, utwory poetyckie, muzyczne, dzieła artystyczne, itp. Przytoczone źródła i materiały zawierają elementarną wiedzę dotyczącą patriotyzmu. Niezbędne jest w tym obszarze zastosowanie zasady korelacji, której szczegóły zawiera *Podstawa programowa katechezy*. Z pewnością też ciekawa byłaby antologia tekstów i modlitwy patriotycznej³¹. Pisana systematycznie, stałaby się prawdziwą księgą modlitwy i świadectwa patriotyzmu³².

Różnorodność modlitw za Ojczyznę w procesie katechetycznym jest wartością dodaną w formacji modlitewnej uczniów. Dlatego w trakcie katechezy należy wprowadzać różne modlitwy pod względem treściowym, metodycznym i rodzajowym. Ich dobór uwarunkowany jest programem katechetycznym, tematem jednostki lekcyjnej, okresem roku liturgicznego, obchodzonymi uroczystościami, świętami kościelnymi, parafialnymi, państwowymi, szkolnymi, wspomnieniami świętych, np. patronów katechizowanych, wspomnieniami zmarłych, ważnymi sytuacjami życiowymi, spontanicznymi prośbami katechizowanych o modlitwę, środowiskiem i estetyką sali lekcyjnej³³.

³⁰ Tamże, s. 21-22.

³¹ W ostatnim czasie ukazały się ciekawe publikacje z których można korzystać w codziennej posłudze katechetyczno-duszpasterskiej: *Modlitewnik patriotyczny*, Modlitwy zebrał i opracował ks. Janusz Kościelniak, Kraków 2017; *Polski modlitewnik*, Autor koncepcji Filip Topczewski, wybór tekstów SFINKS Studio, Częstochowa 2014; *Panie błogosław Ojczyznę naszą, Modlitewnik*, Wybór i opracowanie Hubert Wołacewicz, Kielce 2014; *Ojczyznę naszą pobłogosław Panie, Modlitewnik*, Wybór i opracowanie Hubert Wołacewicz, Kielce 2018; *Modlitewnik żołnierza wojsk lądowych*, Zebrał i opracował ppłk Sławomir Żarski, Warszawa 1999; *Jeszcze Polska, Klasyka polskiej poezji patriotycznej*, opr. Justyna Chłap – Nowakowa, Kraków 2015; Władysław Bełza, *Katechizm polskiego dziecka. Kto ty jesteś? – Polak mały*, Wydawnictwo SPES Kraków, Podstawą niniejszej edycji jest wydanie z 1913 r.; *Mała księga patrioty, Bóg, Honor, Ojczyzna*, Autor koncepcji Filip Topczewski, Redakcja Patrycja Szulc, Ireneusz Korpyś, Częstochowa 2015; *W intencji Ojczyzny. Modlitewnik*, Opr. Klaudia Adamus, Kraków 2016.

³² Por. W. Janiga, *Patriotyzm w katechezie*, s. 56-57.

³³ Por. M. Grendus, W. Janiga, J. Podlaszczak, R. Wszolek, *Szkolenie nauczycieli religii*, Rzeszów 2010, s. 42.

Wiemy, że katecheza ściśle łączy się z liturgią. Dlatego warto katechizowanym pokazywać drogę przez liturgię do patriotyzmu. Należy podkreślać, że liturgia jako czynność społeczna kształtuje postawę odpowiedzialności za Ojczyznę rozumianą jako dobro wspólne całego narodu i że uświęcanie siebie przez czynności liturgiczne jest fundamentem dla cnót patriotycznych. W katechezie powinniśmy również uświadamiać, że zjednoczenie z Bogiem i z bliźnimi przez liturgię, prowadzi do postawy jedności i solidarności z własnym narodem oraz tego, że liturgia, domagając się złożenia Bogu ofiary ze siebie, uczy postawy gotowości poświęcenia dla Ojczyzny swoich sił, zdolności, a nawet życia³⁴.

Ważnym aspektem omawianego procesu wychowawczego jest dawanie okazji do modlitwy za Ojczyznę. W ciągu roku katechetycznego proces ten wspierają wspólne Msze święte i nabożeństwa liturgiczne oraz paraliturgiczne. Mszę świętą można odprawić w Uroczystość Wszystkich Świętych, Dzień Zaduszny czy w wybrany dzień listopada i pomodlić się za bohaterów narodowych, za tych, którzy oddali życie za Ojczyznę. Msze święte w intencji Ojczyzny koniecznie należy celebrować i zaprosić na nie katechizowanych w Święto Niepodległości, w kolejną rocznicę Konstytucji Trzeciego Maja, w rocznicę „Cudu nad Wisłą” (Wniebowzięcie Maryi), w rocznicę wybuchu II wojny światowej czy napaści Związku Radzieckiego na Polskę. Z pewnością dobrą okazją do podobnych celebracji są dni, w których wspominamy Żołnierzy Niezłomnych (1 marca) i Kapłanów Niezłomnych (19 października). Oprócz Mszy świętych można wspólnie przeżyć adorację Najświętszego Sakramentu, nabożeństwo ku czci Serca Pana Jezusa, uroczystości odpustowe, dni skupienia, rekolekcje, tridua, nowenny, w październiku nabożeństwo różańcowe, Drogę Krzyżową w Wielkim Poście, nabożeństwo majowe, nabożeństwa okresowe w ciągu roku (Tydzień Miłosierdzia, Misyjny, Ekumeniczny, Trzeźwości) i okolicznościowe oraz nabożeństwa dla małych grup i wspólnot modlitewnych, można wybrać się na

³⁴ Por. W. Głowa, *Wychowanie do patriotyzmu przez liturgię*, w: *Wychowanie do patriotyzmu*, red. W. Janiga, Przemyśl-Rzeszów 2005, s. 517-527.

pielgrzymkę do jakiegoś sanktuarium w intencji Ojczyzny i poprowadzić konferencje dla pielgrzymów „w drodze”.

Każda katecheza niesie ze sobą jakieś doświadczenie nauczania i wychowywania. Spośród wielu, warto wskazać na mocne oddziaływanie na uczniów ludzi dających swoje świadectwo patriotyzmu. Dlatego co pewien czas warto zaprosić kogoś, kto podzieli się swoim doświadczeniem wiary, miłości i modlitwy w intencji Ojczyzny. Młodzież po latach pamięta te spotkania.

Mówiąc o wychowaniu do modlitwy za Ojczyznę, należy podkreślić, że trzeba wykorzystywać wszystkie sytuacje szkolno-duszpasterskie, aby wdrażać ducha miłości Ojczyzny, modlić się za nią. Warto więc organizować spotkania z racji uroczystości patriotycznych, ale i te codzienne, chociażby na korytarzu szkolnym, boisku sportowym czy na wyjeździe pielgrzymkowo - turystycznym.

I w końcu dochodzimy do kwestii priorytetowej, którą jest świadectwo katechety w wychowaniu do modlitwy za Ojczyznę. Młodzi ludzie potrzebują przykładu. Nie wystarczy pięknie i przekonująco mówić o modlitwie za Ojczyznę, ale trzeba się modlić, aby stać się najpierw świadkiem Pana Jezusa, Jego Ewangelii, Kościoła. Każdy z nas musi ciągle wsłuchiwać się w słowa: „cośmy ujrzeli i usłyszeli, oznajmiamy także wam” (1J, 1,3)³⁵.

Katecheta zatem powinien być człowiekiem czytelnym przede wszystkim pod względem religijnym i moralnym, ale także i społecznym – czytelnym aksjologicznie i światopoglądowo, czytelnym do końca! To oznacza, że z pomocą Ducha Świętego dobrze rozczytuje rzeczywistość w naszej Ojczyźnie, nie należy do organizacji walczących z Kościołem albo głoszących lub popierających naukę sprzeczną z Ewangelią, nie korzysta ze wsparcia tych organizacji, zna i wprowadza w życie zasady wskazane w *Nocie doktrynalnej o niektórych aspektach działalności i postępowania katolików w życiu politycznym*. Katecheta, ale i każdy nauczyciel – chrześcijanin, nikogo nie przekona do prawdy Bożej i przyjęcia postawy patriotycznej, jeśli sam nie będzie „przepełniony” Bogiem, kompetentny ewangelicznie i kulturowo oraz wierny i ofiarny

³⁵ Por. J. Michalik, *Przedmowa*, w: J. Twardy, *Aby słowo wydało plon. O modlitwie głosiciela i słuchacza słowa Bożego*, Katowice 2005, s. 16. Publikacja ta powinna być obowiązkową lekturą każdego kaznodziei i katechety .

względem Ojczyzny. Katecheta swoim świadectwem wiary i patriotyzmu zakreśla możliwości i granice nauczania oraz wychowania do postawy patriotycznej, której elementem integralnym jest modlitwa w intencji Ojczyzny.

Św. Jan Paweł II prowadząc Apel Jasnogórski w Częstochowie, w 1983 roku, powiedział: „Czuwam to znaczy także: czuję się odpowiedzialny za to wielkie dziedzictwo, któremu na imię Polska. To imię wszystkich nas określa. To imię wszystkich nas zobowiązuje. To imię wszystkich nas kosztuje”³⁶. Czuwam, czyli kocham, a jeśli kocham to się codziennie modlę za umiłowaną Ojczyznę.

Módlmy się słowami ks. Piotra Skargi:

*Boże, Rządco i Panie narodów,
z ręki i karności Twojej racz nas nie wypuszczać,
a za przyczyną Najświętszej Panny, Królowej naszej,
błogosław Ojczyźnie naszej, by Tobie zawsze wierna,
chwałę przynosiła Imieniowi Twemu
a syny swe wiodła ku szczęśliwości.
Wszchemogący wieczny Boże,
spuść nam szeroką i głęboką miłość ku braciom
i najmiłszej Matce, Ojczyźnie naszej,
byśmy jej i ludowi Twemu,
swoich pożytków zapomniawszy,
mogli służyć uczciwie.
Ześlij Ducha Świętego na sługi Twoje,
rządy kraju naszego sprawujące,
by wedle woli Twojej ludem sobie powierzonym
mądrze i sprawiedliwie zdołali kierować.
Przez Chrystusa, Pana naszego. Amen³⁷.*

³⁶ Jan Paweł II, *Maryjo, Królowo Polski, Jestem przy Tobie, pamiętam, czuwam*, w: Jan Paweł II, *Pokój tobie, Polsko! Ojczyzno moja!*, s. 79.

³⁷ <http://sanctus.pl/index.php?podgrupa=58&doc=17>

